

NIE MA PLANÓW, JEST WOJNA

Diagnoza sytuacji mieszkańców
obiektów zbiorowego zakwaterowania
na Dolnym Śląsku

Wrocław, 2024

Streszczenie

Niniejszy raport przedstawia wyniki z badań przeprowadzonych wśród 538 uchodźców z Ukrainy zamieszkujących miejsca zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku. Jego celem było zbadanie kluczowych aspektów ich sytuacji życiowej – zasobów, wyzwań planów i perspektyw na przyszłość.

Najważniejsze konkluzje z badania:

- Zdecydowaną większość badanych (83%) stanowiły kobiety.
- Średnia wieku respondentów wynosiła 51 lat.
- Wśród mężczyzn dominowały osoby starsze (65+), które często mają ograniczone możliwości zatrudnienia oraz większą potrzebę wsparcia zdrowotnego.
- Znaczny odsetek badanych (15%) zadeklarował niepełnosprawność.
- 57% respondentów (307 osób) pochodzi z obwodu, na którego obszarze trwa okupacja.
- Do głównych problemów, z którymi zmagają się uchodźcy, należą: problemy zdrowotne, finansowe oraz słaba znajomość języka polskiego, a w dalszej kolejności problemy mieszkaniowe i brak pracy.
- Ponad połowa badanych (52%) nie ma sprecyzowanych planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania. Częściej dotyczy to seniorów, osób nieszukających pracy, mających problemy zdrowotne i emocjonalne oraz tych, którzy nie znają języka polskiego.
- Pozostali respondenci przedstawiali różne strategie adaptacyjne na wypadek zamknięcia ośrodka: 23% chciałoby znaleźć własne mieszkanie, 18% planuje powrót do Ukrainy, a jedynie 3% rozważa zamieszkanie u innych osób lub wyjazd do innego kraju. Odpowiedzi te częściej podają młodszy uczestnicy badania, osoby aktywne zawodowo, uczące się języka polskiego lub respondenci, którzy mają pod opieką minimum jedną osobę.
- Niemal połowa badanych deklaruje chęć powrotu do kraju po zakończeniu wojny, jednak ich decyzja jest zależna od zapewnienia tam bezpieczeństwa i dostępu do podstawowych usług. Część respondentów (31,7%) wyraziła gotowość pozostania w Polsce, o ile uda im się znaleźć stabilne zatrudnienie, wsparcie mieszkaniowe i zdrowotne.

SPIS TREŚCI

Streszczenie	2
Wprowadzenie	4
Metodologia i realizacja badań	8
Analiza wyników badań	10
Ogólna charakterystyka uczestników i uczestniczek badania	11
Przyjazd do Polski i perspektywy powrotu	12
Sytuacja życiowa – zasoby	16
Znajomość języka polskiego	17
Zatrudnienie	18
Dostęp do opieki zdrowotnej	19
Sytuacja życiowa – wyzwania, problemy i potrzeby	20
Osoby pod opieką	21
Najbardziej palące problemy	22
Najważniejsze potrzeby	24
Plany i perspektywy	26
Plany na najbliższe miesiące	27
Perspektywa konieczności zmiany miejsca pobytu	28
Co może zatrzymać uchodźców w Polsce na stałe?	33
Konkluzje	34
Źródła	37
Informacja o autorach	38
Aneks 1 - Treść ankiety	39
Aneks 2 – Informacje o OZZ, w których prowadzono badanie	46

Wprowadzenie

Polska od momentu wybuchu konfliktu zbrojnego w Ukrainie stała się jednym z głównych krajów przyjmujących uchodźców z tego regionu. Obecnie mieszka tu 967 486 osób uciekających przed wojną, z czego aż 114 774 osoby osiedliły się na Dolnym Śląsku, drugim co do liczby przyjmowanych uchodźców regionie kraju, zaraz po województwie mazowieckim (UNHCR 2024, dane na 10.09.2024 r.). Sytuacja ukraińskich uchodźców w Polsce jest niezwykle złożona i wymaga wsparcia na wielu poziomach.

Z danych UNHCR (2023) wynika, że uchodźcy przybywający do Polski pochodzą głównie z regionów najbardziej dotkniętych konfliktem, takich jak obwód charkowski (11,9%), dniepropetrowski (13,6%) i chersoński (9,5%). Gospodarstwo domowe zamieszkuje średnio 2,7 osoby - 52% gospodarstw domowych obejmuje dzieci, a 49% zmagają się z przewlekłymi chorobami wśród członków rodziny. Struktura demograficzna tych gospodarstw jest różnorodna, co odzwierciedla także ich potrzeby: 28% to osoby dorosłe bez osób na utrzymaniu, a 42% to rodziny z jednym dorosłym oraz osobami na utrzymaniu. W niektórych gospodarstwach (9%) mieszkają wyłącznie osoby starsze, a w 6% kobiety w ciąży lub karmiące.

Sytuacja mieszkaniowa uchodźców pozostaje równie zróżnicowana: 59% rodzin mieszka na własny rachunek, 20% dzieli mieszkania z innymi osobami, 13% przebywa w hotelach lub hostelach, a 7% zamieszkuje obiekty zbiorowego zakwaterowania. Niestety, aż 82% gospodarstw domowych zgłasza niezaspokojone potrzeby. Wśród najczęściej wymienianych znajdują się: zatrudnienie i środki do życia (32%), opieka zdrowotna (27%) oraz odpowiednie zakwaterowanie (23%). Uchodźcy zwracają również uwagę na potrzebę uczestnictwa w kursach językowych (20%) oraz pomoc w zakresie wyżywienia (15%). Większość uchodźców przebywających w Polsce pracuje - 61% osób w wieku produkcyjnym jest zatrudnionych, 11% aktywnie poszukuje pracy, a 28% pozostaje biernych zawodowo. Problemem jest także dostęp do opieki zdrowotnej: 29% członków gospodarstw domowych wymagało opieki zdrowotnej w ostatnim miesiącu, lecz 10% tych potrzeb nie zostało zaspokojonych z powodu braku możliwości umówienia wizyty (47%), barier językowych (19%) oraz trudności finansowych (18%). Odrębną kwestią jest zdrowie psychiczne i psychospołeczne - zaledwie 45% osób potrzebujących wsparcia uzyskało adekwatną pomoc.

Głównymi przeszkodami w dostępie były brak informacji o dostępnych miejscach pomocy (37%) i brak czasu (19%) (UNHCR 2023).

Do szczególnej grupy uchodźców należą osoby zamieszkujące obiekty (lub tzw. ośrodki) zbiorowego zakwaterowania. Ich sytuacja jest mniej znana. Na Dolnym Śląsku do grupy tej należą 3644 osoby, w tym 1593 dzieci (dane Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego na dzień 10.07.2024).

Nowa ustawa z 15 maja 2024 roku (obowiązująca od 1 lipca) wprowadziła mechanizmy częściowej odpłatności za pobyt w tych ośrodkach. Uchodźcy mogą obecnie korzystać z bezpłatnej pomocy maksymalnie przez 120 dni od pierwszego przyjazdu do Polski. Po tym czasie, jeśli nie przysługuje im zwolnienie z opłat, muszą pokrywać koszty zakwaterowania: 50% po 120 dniach (do 40 zł dziennie) oraz 75% po 180 dniach (do 60 zł dziennie). Opłata za pobyt dzieci wynosi 15 zł dziennie. Zwolnione z opłat są osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunowie, seniorzy (kobiety 60+, mężczyźni 65+), kobiety w ciąży, opiekunowie dzieci do 12 miesięcy, samotne osoby wychowujące troje dzieci (w tym jedno poniżej 14 lat), małoletni w pieczy zastępczej oraz - za zgodą wojewody - osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej.

Mieszkańcy ośrodków zbiorowego zakwaterowania żyją w atmosferze pewnej tymczasowości. Plany uchodźców zależą od poziomu bezpieczeństwa w ich miejscach pochodzenia, statusu mieszkaniowego oraz warunków społeczno-ekonomicznych w Polsce. Plany szybkiego powrotu do Ukrainy występują częściej wśród osób bardziej narażonych na zagrożenia (takich jak osoby starsze i osoby o niepewnej sytuacji mieszkaniowej) oraz wśród osób mających bliskich krewnych w Ukrainie. Aby wrócić do kraju po zakończeniu wojny uchodźcy potrzebują dostępu do podstawowych usług, mieszkań i pracy (UNHCR, 2023a). Na decyzje o powrocie lub pozostaniu w Polsce wpływają również traumy, przemoc na tle płciowym, sytuacja ekonomiczna oraz zagrożenia bezpieczeństwa (UNHCR, 2023b).

Niniejszy raport przedstawia sytuację uchodźców zamieszkujących ośrodki zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku. Wielu z nich mieszka w Polsce od ponad dwóch lat, nadal w niewielkim stopniu posługując się językiem polskim, oczekuje na zakończenie wojny. Trudno jest im snuć plany i podejmować decyzje, pozostają więc w stanie pewnego zawieszenia i bezradności.

Jak stwierdziła jedna z badanych osób:

**“Nie ma planów.
Jest wojna”.**

Na zdjęciu rodzina mieszkająca w ośrodku zbiorowego zakwaterowania dla uchodźców na Dolnym Śląsku.

Metodologia i realizacja badań

Badanie zostało przeprowadzone w formie ankiety skierowanej do uchodźców z Ukrainy zamieszkujących miejsca zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku (Aneks 1). Szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych ośrodków zawarte są w Aneksie 2. Celem badania było uzyskanie szczegółowego obrazu sytuacji życiowej, potrzeb oraz wyzwań, z jakimi mierzą się uchodźcy.

Główny problem badawczy:

Jakie są potrzeby, wyzwania i plany uchodźców z Ukrainy mieszkających w miejscach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku?

Problemy szczegółowe:

1. Jakie są najczęstsze problemy, z którymi zmagają się uchodźcy?
2. Jakie potrzeby uważają za najważniejsze w swojej sytuacji?
3. W jakim stopniu uchodźcy mają dostęp do podstawowych usług, takich jak opieka zdrowotna czy pomoc psychologiczna?
4. Jakie są ich plany dotyczące dłuższego pobytu w Polsce lub ewentualnego powrotu do Ukrainy?
5. Jakie są najczęstsze trudności napotymane przez osoby zamieszkujące w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania?

Badanie zostało przeprowadzone w okresie od 6 sierpnia do 28 września 2024 roku, przy wsparciu organizacji UNHCR. Ankieta była realizowana w dwóch wariantach: online – poprzez link udostępniany mieszkańcom przez koordynatorów ośrodków oraz bezpośrednio – z udziałem ankieterów, co zapewniło dostępność dla osób mających ograniczony dostęp do internetu lub potrzebujących wsparcia w wypełnieniu formularza. Badanie było prowadzone w sposób anonimowy, a zebrane dane są analizowane w formie zbiorczej. Badanie prowadzono wyłącznie wśród pełnoletnich mieszkańców i mieszkanek. Zebrano 588 odpowiedzi, z czego 538 kompletnych ankiet, które poddano analizie. Liczba dorosłych mieszkańców w miejscach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku wynosiła w tym okresie 2051 osób, więc badanie objęło 26,23% tej populacji.

Ankiety bezpośrednie były realizowane przez ankieterów. Spotykali się oni z mieszkańcami w ośrodkach, wypełniając z nimi formularze osobiście, co umożliwiało dotarcie do osób mających trudności z dostępem do internetu lub wymagających wsparcia w wypełnianiu ankiety. Ankieterzy dostosowywali czas wizyt do rytmu życia mieszkańców, w miarę możliwości odwiedzając ośrodki zarówno rano, jak i po godzinie 15:00 oraz w weekendy, co pozwalało objąć badaniem osoby pracujące na zmianę. W toku realizacji badań nie stosowano doboru celowego badanych.

Podczas realizacji badań pojawiło się kilka wyzwań, takich jak brak aktualnych danych o wszystkich ośrodkach oraz podejrzliwość administracji niektórych obiektów. Skutkowało to odmową udziału w ankiecie niektórych placówek, m.in. we Wrocławiu, Jedlinie Zdroju i Jaworze, uzasadnioną brakiem zainteresowania mieszkańców lub ich wcześniejszym udziałem w podobnych badaniach bez efektów. Ograniczona reprezentatywność objęła szczególnie mieszkańców odległych ośrodków na Dolnym Śląsku oraz osoby pracujące w nietypowych godzinach. Warto podkreślić, że badania były przeprowadzane po 1 lipca, gdy weszła w życie ustawa wprowadzająca opłaty za pobyt, co mogło wpłynąć na odpowiedzi uczestników, zwłaszcza w obszarze poczucia stabilności i planów dotyczących dalszego pobytu.

**Analiza
wyników
badań**

Ogólna charakterystyka uczestników i uczestniczek badania

Wśród osób badanych zdecydowanie przeważały kobiety (83%). Średnia wieku wśród respondentów ogółem wyniosła niespełna 51 lat, a mediana 49. Wśród kobiet odpowiednio 50,4 i 47,5, zaś wśród mężczyzn 53,8 i 58,5. Badani mężczyźni byli zatem przeciętnie wyraźnie starsi niż kobiety. Prawie czterech na dziesięciu mężczyzn uczestniczących w badaniu należało do kategorii seniorów (65 lat i więcej), podczas gdy wśród kobiet senierek była jedna czwarta. Wśród respondentów było 38% osób w związku małżeńskim, przy czym żonaty była większość mężczyzn (60%), zaś zamężnych jedna trzecia kobiet. Nieco ponad 15% respondentów to osoby z niepełnosprawnością, przy czym udział takich osób wśród mężczyzn jest prawie dwukrotnie wyższy niż wśród kobiet. Po jednej trzeciej podało wykształcenie wyższe i zawodowe, a nieco ponad jedna czwarta – średnie. Odsetek osób z wyższym wykształceniem był wyższy wśród kobiet niż wśród mężczyzn.

Tabela 1. Charakterystyka respondentów – płeć a wybrane inne cechy społeczno-demograficzne

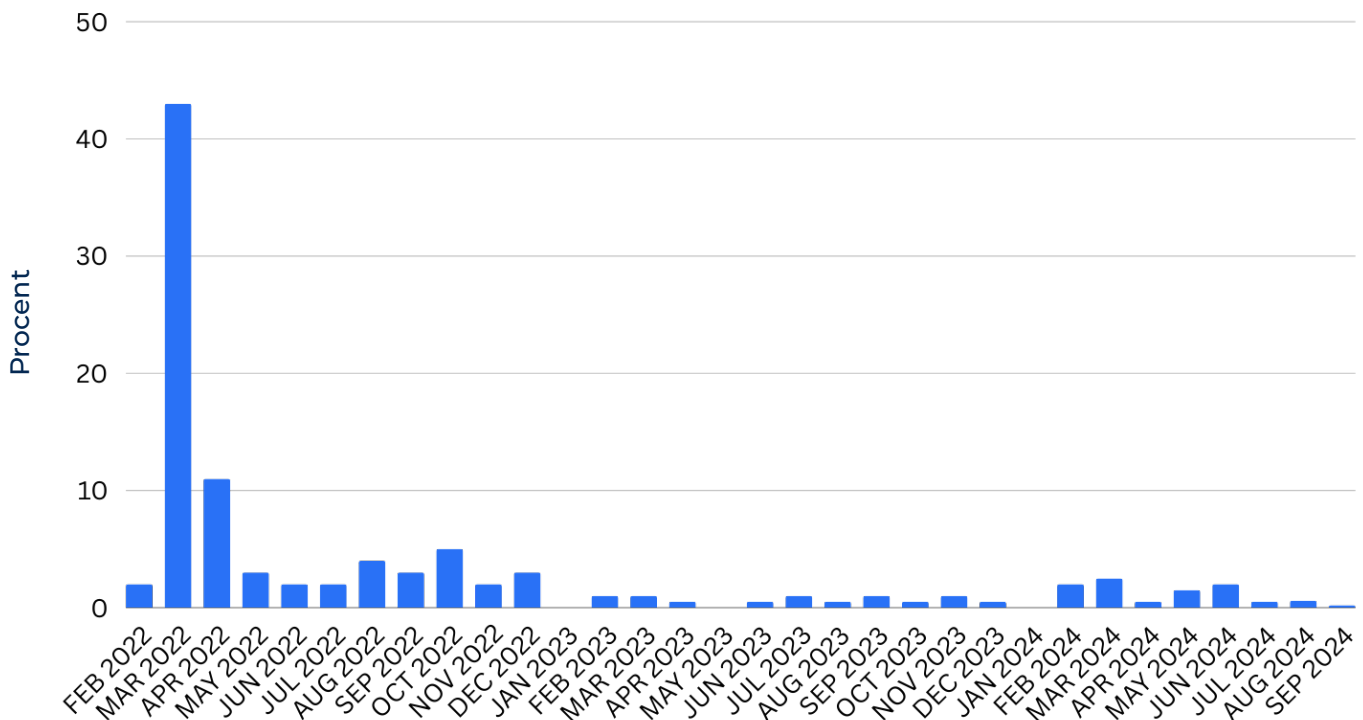
	Wśród ogółu respondentów		Wśród kobiet		Wśród mężczyzn	
	N	%	N	%	N	%
Respondenci łącznie	538	100,00	448	100,00	90	100,00
Płeć						
Kobiety	448	83,3	-	-	-	-
Mężczyźni	90	16,7	-	-	-	-
Wiek						
18–24	16	3,0	10	2,2	6	6,7
25–34	68	12,6	58	12,9	10	11,1
35–44	148	27,6	130	29,0	18	20,0
45–54	75	13,9	67	15,0	8	8,9
55–64	84	15,6	71	15,8	13	14,4
65 i więcej	147	27,3	112	25,0	35	38,9
Żonaty/zamężna	205	38,1	151	33,7	54	60,0
Osoby z niepełnosprawnością	83	15,4	60	13,4	23	25,6
Wykształcenie ¹						
Podstawowe lub niepełne średnie	31	5,8	27	6,0	4	4,4
Zawodowe	178	33,1	148	33,1	30	33,3
Średnie	148	27,5	117	26,2	31	34,3
Wyższe	180	33,5	155	34,7	25	27,8

1. Dla wykształcenia: N=537 ogółem i N=447 wśród kobiet ze względu na brak danych jednej respondentki.

Przyjazd do Polski i perspektywy powrotu

Prawie 80% uczestników i uczestniczek badania przebywa w Polsce od 2022 roku, a po około 10% przyjechało w roku 2023 i 2024. Rok przyjazdu wskazali prawie wszyscy badani – 98%, miesiąc i rok przyjazdu 93%, a pełną datę dzienną przyjazdu – 73%. Najwcześniejszą wskazaną datą był 24 lutego 2022, czyli początek pełnoskalowej inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Ostatnią datą był 1 września 2024. Najczęściej wskazywanym miesiącem, od którego uchodźcy mieszkają w Polsce, był marzec 2022 roku (44% respondentów wśród tych, którzy wskazali miesiąc), a na drugim miejscu kwiecień tego samego roku (11%). Wykres 1 przedstawia dynamikę przyjazdów do Polski od 24 lutego 2024.

Wykres 1. „Od kiedy mieszkasz w Polsce?” – miesiąc i rok (N=501)

Badani pochodzili z prawie wszystkich części Ukrainy. Administracyjnie kraj dzieli się na 24 obwody, 2 miasta wydzielone (Kijów i Sewastopol) oraz Autonomiczną Republikę Krymu. Badani wskazali większość jednostek administracyjnych oprócz Sewastopola i obwodu zakarpackiego.

Cztery osoby nie podały informacji. Najliczniej reprezentowane były obwody: doniecki (około 16% respondentów), zaporoski i dnipropropetrowski (po około 13,6%), charkowski (11,9%), chersoński (9,5%) oraz Kijowski (4,8%).

Tabela 2. Region pochodzenia (jednostka administracyjna) uchodźców w Ukrainie (N=538)

Region (jednostka administracyjna)	%	Region (jednostka administracyjna)	%
Miasto Kijów	1,7	Obwód lwowski	1,9
Autonomiczna Republika Krymu	0,4	Obwód ługański	3,3
Obwód charkowski	11,9	Obwód mikołajowski	3,0
Obwód chersoński	9,5	Obwód odeski	2,0
Obwód chmielnicki	1,3	Obwód połtawski	2,6
Obwód czerkaski	1,5	Obwód rówieński	1,5
Obwód czernihowski	1,3	Obwód sumski	3,0
Obwód czerniowiecki	0,4	Obwód tarnopolski	0,4
Obwód dnipropropetrowski	13,6	Obwód winnicki	0,6
Obwód doniecki	16,0	Obwód wołyński	1,1
Obwód iwanofrankiowski	0,4	Obwód zaporoski	13,6
Obwód kijowski	4,8	Obwód żytomierski	2,2
Obwód kirowohradzki	1,7	Brak informacji	0,6

Na początku drugiej połowy 2024 roku, czyli w czasie prowadzenia badania, tereny siedmiu jednostek administracyjnych pozostawały przynajmniej częściowo pod okupacją rosyjską. W całości od 2014 roku okupowana jest Autonomiczna Republika Krymu wraz z Sewastopolem, prawie cały okupowany jest obwód ługański, a w przeważającej większości – obwody chersoński, doniecki i zaporoski. Ponadto, pod okupacją pozostają niewielkie obszary obwodów charkowskiego (w trzech rejonach przy granicy z Federacją Rosyjską) i mikołajowskiego (kilka wsi na Półwyspie Kinburnskim, na obszarze przylegającym do okupowanej części obwodu chersońskiego). Te regiony wskazało 57% respondentów (307 osób). Rzecz jasna, nie oznacza to, że dany respondent pochodzi z terenów aktualnie okupowanych, ale że pochodzi z obwodu, na którego obszarze trwa okupacja.

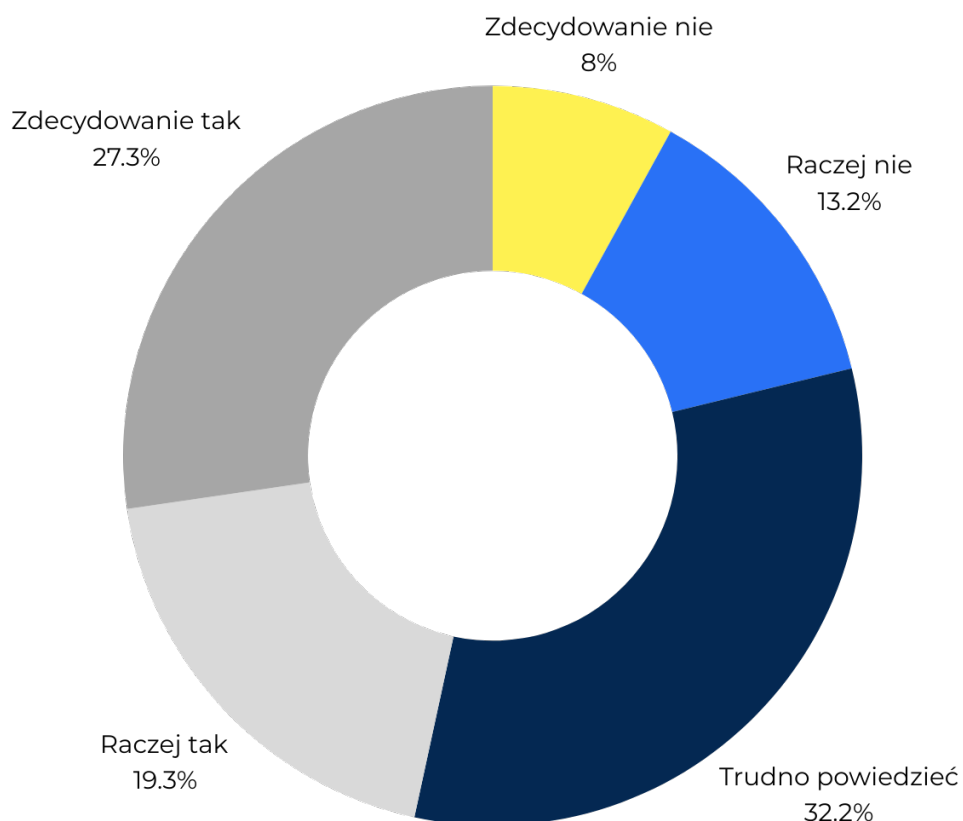
Większość ankietowanych (72%) nie odwiedzała Ukrainy od 24 lutego 2022. Wśród osób, które wjechały w tym okresie na teren Ukrainy, ponad połowa zrobiła to raz (ogółem 15% wszystkich badanych). Niespełna 13% respondentów było w Ukrainie więcej niż raz, a najwyższa wskazana liczba wyjazdów to 6 (2 osoby). Szczegółowe dane zawiera Tabela 3.

Tabela 3. Odpowiedzi na pytanie „Ile razy byłeś/aś w Ukrainie od 24.02.2022?” (N=538)

Liczba wjazdów	Liczba respondentów	Procent respondentów	Procent skumulowany
0	389	72,3	72,3
1	81	15,0	87,3
2	45	8,3	95,6
3	16	3,0	98,6
4	2	0,4	99,0

Prawie połowa respondentów planuje powrót do Ukrainy po wojnie, a ponad jedna czwarta jest zdecydowanie pozytywnie nastawiona do takiego planu. Blisko jedna trzecia waha się, a nieco ponad jedna piąta nie ma takich planów, przy czym jedynie 8% zdecydowanie nie planuje wrócić. Poniższy wykres przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o plany powrotu.

Wykres 2. „Czy planujesz wrócić do Ukrainy po zakończeniu wojny?” (N=538)

Mniej niż połowa respondentów (46%) deklaruje, że posiada miejsce, do którego może powrócić w Ukrainie – blisko jedna trzecia posiada własne mieszkanie lub własny dom. Około jedna piąta badanych nie ma takiego miejsca, co w przypadku większości osób w tej grupie wynika z faktu, że ich dom został zniszczony w trakcie działań wojennych. Należy też zwrócić uwagę na fakt, że ponad jedna trzecia respondentów nie wie, czy wciąż ma miejsce, do którego może wrócić, co w przypadku części osób wynika z faktu, że ich mieszkanie lub dom znajduje się na terenach okupowanych (41% wśród odpowiadających „nie wiem” i 14% wśród ogółu respondentów).

Tabela 4. Perspektywy powrotu do własnego miejsca w Ukrainie (N=538)

„Czy masz miejsce, do którego możesz wrócić w Ukrainie?”	N	%
Nie – dom został zniszczony w trakcie działań wojennych	65	12,1
Nie – inny powód niż zniszczenie domu	42	7,8
Nie wiem – mieszkanie lub dom znajduje się na terenach okupowanych	76	14,1
Nie wiem – inny powód niż lokalizacja mieszkania lub domu na terenach okupowanych	107	19,9
Tak – mam własne mieszkanie lub własny dom	168	31,2
Tak – mam gdzie mieszkać, choć nie jest to moje własne mieszkanie lub własny dom	80	14,9

**Sytuacja
życiowa:
zasoby**

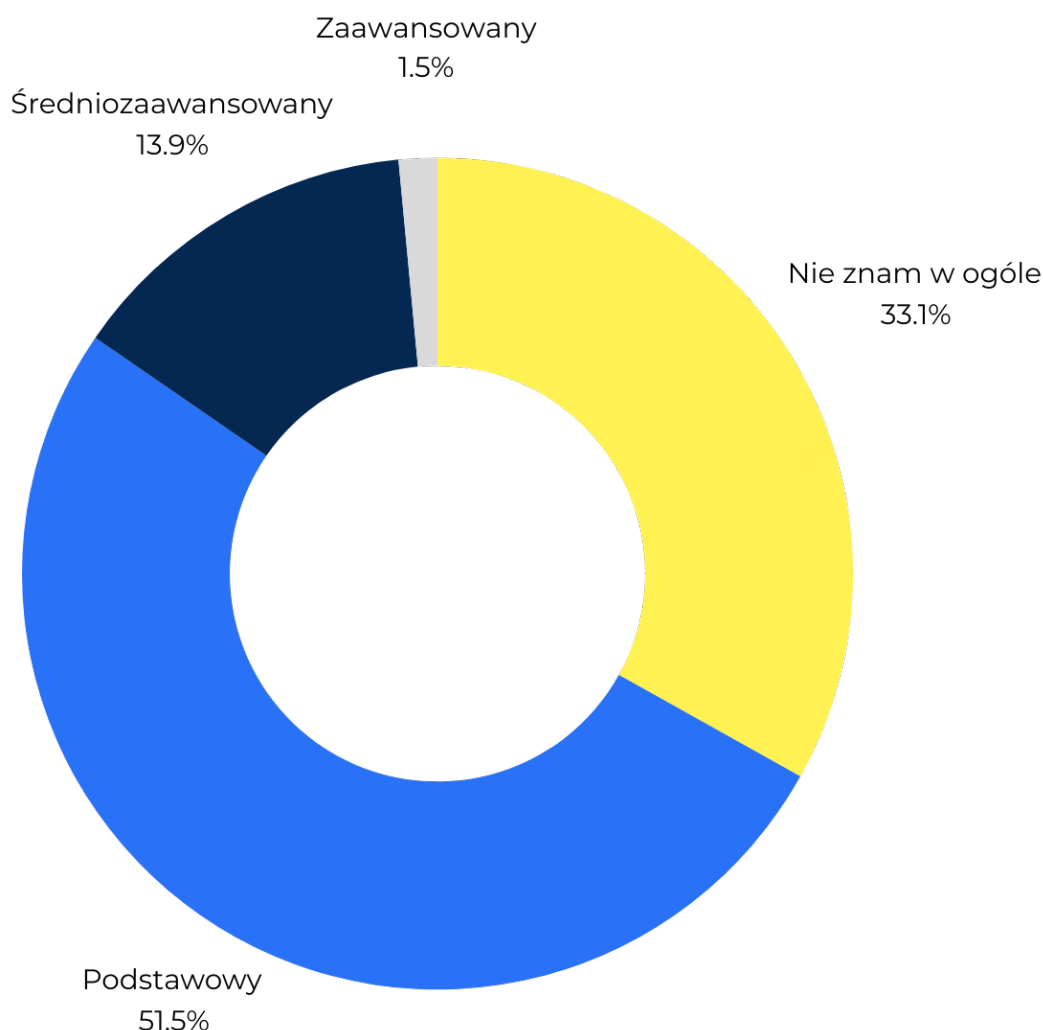
Znajomość języka polskiego

Respondentów poproszono o ocenę poziomu własnych kompetencji językowych w zakresie znajomości języka polskiego na skali:

- „Nie znam w ogóle języka polskiego”.
- „Podstawowy – rozumiem podstawowe zwroty, potrafię wyrazić swoje myśli po polsku, piszę proste teksty, takie jak SMS, pozdrowienia”.
- „Średniozaawansowany – rozmawiam po polsku i jestem w stanie pracować z wykorzystaniem tego języka w mowie i piśmie”.
- „Zaawansowany – czuję się swobodnie mówiąc i pisząc po polsku”.

Procentowy rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawia poniższy Wykres 3.

Wykres 3. „Jak oceniasz swój poziom znajomości języka polskiego?” (N=538)

Zatrudnienie

Najliczniejszymi kategoriami wśród respondentów byli emeryci (ponad 30%), osoby pracujące na pełny etat w Polsce (20%) oraz osoby niezatrudnione, ale poszukujące pracy (19%).

Tabela 5. Sytuacja zawodowa i socjalna respondentów (N=538 możliwość wielokrotnych odpowiedzi)

Czy jesteś obecnie zatrudniony/a?	N	%
Tak, na pełny etat w Polsce (umowa o pracę lub zlecenie)	108	20,1
Tak, na niepełny etat w Polsce (umowa o pracę lub zlecenie)	57	10,6
Kontynuuję moją pracę z Ukrainy w formie zdalnej	10	1,9
Pracuję na umowie o dzieło	1	0,2
Pracuję bez oficjalnej umowy	20	3,7
Jestem samozatrudniony/a lub prowadzę swoją działalność w Polsce	3	0,6
Uczę się	6	1,1
Jestem na emeryturze	166	30,9
Pobieram rentę lub świadczenia inne niż emerytalne	21	3,9
Nie, ale szukam pracy	103	19,1
Nie i nie szukam pracy	48	8,9

W okresie od przyjazdu do Polski 13% respondentów (71 osób) uczestniczyło w kursach doszkalających i zawodowych. Większość z nich udzieliła informacji na ten temat. Kilkanaście osób wskazało kursy języka polskiego. Wskazywano też kursy opieki nad osobami starszymi, różne kursy kosmetyczne, komputerowe, fryzjerskie, kursy techniczne, pedagogiczne, księgowe i hotelarskie. Trzy osoby deklarowały kształcenie w szkołach policealnych.

Dostęp do opieki medycznej

Na pytanie o dostęp do opieki zdrowotnej, większość (81%) odpowiedziała twierdząco, niespełna 8% wskazało, że nie ma dostępu, a nieco ponad 11% odpowiedziało „nie wiem”. Sytuacja prawie jednej piątej badanych (102 osoby) była zatem niekorzystna lub niepewna pod tym względem. Dostęp do opieki zdrowotnej wyraźnie rzadziej deklarowali mężczyźni (75,6%), osoby w wieku 55–64 lat (75%), osoby z wykształceniem średnim (77%), osoby nieznające polskiego (76,4%) oraz osoby, które przyjechały do Polski w 2024 roku (63,6%), jednak – poza tą ostatnią kategorią – nie były to różnice istotne statystycznie.

**Sytuacja
życiowa:
wyzwania,
problemy
i potrzeby**

Osoby pod opieką

Ponad połowa respondentów (280 osób) ma obecnie kogoś pod opieką. W większości jako podopiecznych wskazywano niepełnoletnie dzieci. Respondenci mogli wskazać więcej niż jedną kategorię podopiecznych. Zdecydowana większość, nieco ponad 80% (226 osób), wskazała jedną, 17% - dwie, a 2% wszystkie trzy kategorie podopiecznych. Tabela 6 przedstawia liczbę osób deklarujących poszczególne kategorie podopiecznych oraz udział procentowy wśród ogółu respondentów i wśród tych, którzy zadeklarowali, że mają kogoś pod opieką.

Tabela 6. Czy aktualnie masz kogoś pod opieką – kategorie podopiecznych

	N	% wśród ogółu respondentów (N=538)	% wśród deklarujących, że mają kogoś pod opieką (N=280)
Respondenci, którzy mają obecnie kogoś pod opieką	280	52,0	100,0
W tym:			
Tylko dziecko	213	39,6	76,1
Tylko osoba z niepełnosprawnością	4	0,7	1,4
Tylko osoba starsza	9	1,7	3,2
Dziecko i osoba z niepełnosprawnością	25	4,6	8,9
Dziecko i osoba starsza	13	2,4	4,6
Osoba z niepełnosprawnością i osoba starsza	10	1,8	3,6
Dziecko, osoba z niepełnosprawnością i osoba starsza	6	1,1	2,1

Kolejna tabela przedstawia liczbę respondentów, którzy wskazali, że mają pod opieką jedną lub więcej osób w poszczególnych kategoriach. Jedynie w przypadku opieki nad dziećmi niektórzy respondenci wskazali więcej niż dwie osoby (najwięcej – dziewięć).

Tabela 7. Czy aktualnie masz kogoś pod opieką – liczba podopiecznych

	Liczba osób pod opieką			Nie podali liczby osób pod opieką
	1 osoba	2 osoby	3 lub więcej	
Niepełnoletnie dziecko (N=257)	96	87	54	20
Osoba z niepełnosprawnością (N=45)	35	8	-	2
Osoba starsza (N=38)	31	2	-	5

Najbardziej palące problemy

Badani mogli wskazać trzy kwestie, które uważają za największe problemy w swojej obecnej sytuacji. Tylko 3% nie wskazało żadnego problemu, 21% wskazało jeden problem, prawie 30% – dwa problemy, a 46% – trzy. Na pierwszy plan wysuwają się trzy kwestie: problemy zdrowotne, finansowe oraz zbyt słaba znajomość języka polskiego, a w dalszej kolejności problemy mieszkaniowe i brak pracy. Warto zauważyć, że spośród 81 osób, które wskazały problemy emocjonalne i związane ze zdrowiem psychicznym, blisko połowa (38 osób) wskazała jednocześnie ogólne problemy zdrowotne. Pełne zestawienie zawiera Tabela 8.

Tabela 8. Problemy, z którymi zmagają się uchodźcy (N=470, maksymalnie trzy odpowiedzi)²

Jakie są największe problemy, z którymi się zmagasz?	N	%
Problemy zdrowotne	211	44,9
Problemy finansowe	210	44,7
Zbyt niska znajomość języka polskiego	192	40,9
Problemy mieszkaniowe	145	30,9
Brak pracy	100	21,3
Problemy emocjonalne i związane ze zdrowiem psychicznym	81	17,2
Problemy w miejscu pracy (w tym brak stabilności zatrudnienia)	27	5,7
Problemy z edukacją dzieci	25	5,3
Problemy w zrozumieniu polskiej kultury i prawa	23	4,9

W kategorii „inne” zwracano uwagę między innymi na trudności transportowe (np. utrudniony dojazd do lekarza lub brak samochodu), kwestie związane z dziećmi (opieka, pieniądze na lekarstwa, problemy emocjonalne dziecka) oraz sprawy urzędowo-bankowe (trudności z wypełnianiem dokumentów czy potrzeba odzyskania zagubionej karty bankowej). Dodatkowych danych w powyższym zakresie dostarcza końcowe pytanie otwarte, w którym uchodźcy wyrażali dodatkowe uwagi. W trzech odpowiedziach pojawił się problem wykluczenia komunikacyjnego ze względu na położenie ośrodka (np. „Nie ma wystarczającej liczby autobusów, aby dostać się do sklepu. To 5 km w jedną stronę”), a w sześciu kwestia wyżywienia w ośrodkach, które powinno być według osób badanych fakultatywne (np. „Chciałbym mieć możliwość odmowy posiłków, gdy muszę płacić za zakwaterowanie i wyżywienie”, „Cena za pobyt jest zbyt wysoka (1400-1800 zł) w stosunku do warunków. Nie można odmówić posiłków wliczonych w cenę, ale nie można ich spożywać ze względu na problemy żołądkowe”).

2. Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy zaznaczyli więcej niż 3 odpowiedzi.

Najważniejsze potrzeby

Badani mogli wskazać trzy kwestie, które uważają za swoje najważniejsze potrzeby. Zaledwie około 1,5% nie wskazało żadnej potrzeby, około jedna czwarta wskazała jedną potrzebę, 30% – dwie potrzeby, a ponad 43% – trzy. Najistotniejsze okazały się wsparcie materialne i mieszkanie poza ośrodkiem zbiorowego zakwaterowania (odpowiednio połowa i 42% respondentów), a w następnej kolejności opieka zdrowotna i praca (po około jednej trzeciej wskazań). Niespełna jedna czwarta wskazała potrzebę uczęszczania na kurs językowy.

Warto zauważyć niski odsetek wskazań pomocy psychologicznej jako ważnej potrzeby – odsetek ten jest o prawie połowę niższy niż odsetek wskazań problemów emocjonalno-psychicznych, zaś w liczbach bezwzględnych wskazania te wyniosły odpowiednio 44 osoby (potrzeba pomocy psychologicznej) i 81 osób (problemy emocjonalno-psychiczne jako kwestia, z którą zmagają się respondenci).

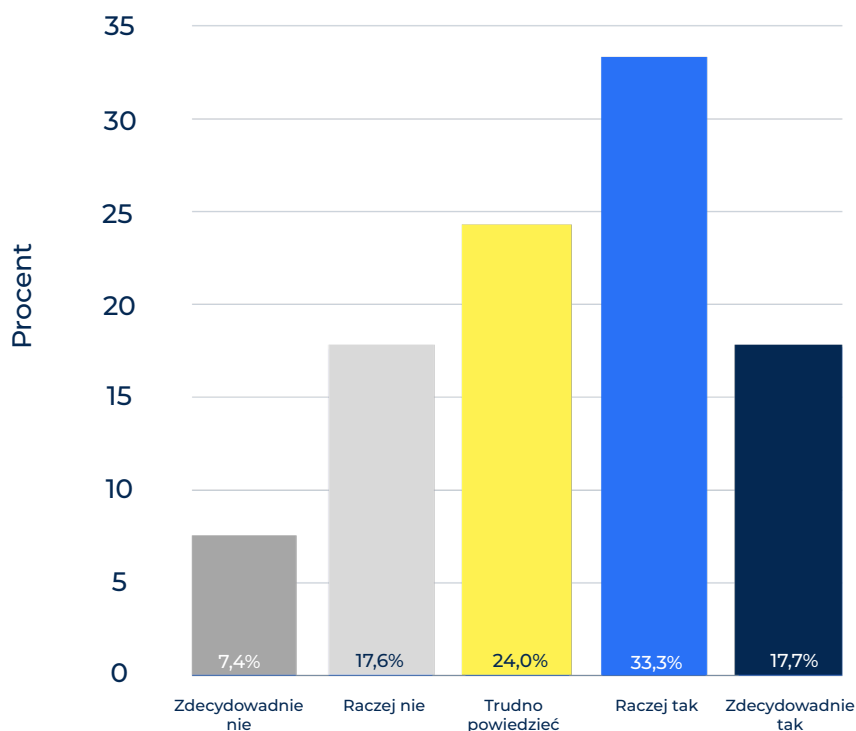
Analiza porównawcza problemów (tabela 8) i potrzeb (tabela 9) wskazuje pewne różnice pomiędzy tym, co osoby badane uważają za problem, a co za swoją ważną potrzebę. Zaledwie 16 osób spośród 165, które wskazały opiekę zdrowotną jako ważną potrzebę, czyli 10% w tej grupie, wskazało jednocześnie pomoc psychologiczną, zaś analogiczna proporcja w pytaniu o kluczowe problemy wyniosła 18%. Mniejszy odsetek wskazań potrzeb w porównaniu z analogicznymi problemami odnotowujemy również w kwestii kompetencji językowych (41% wskazało zbyt małą znajomość polskiego jako problem, ale mniej niż jedna czwarta wskazała kurs językowy jako potrzebę) oraz w kwestii zdrowia (45% uznało problemy zdrowotne za ważne, podczas gdy 34% wskazało na opiekę zdrowotną jako potrzebę). Wzrosło natomiast znaczenie kwestii mieszkaniowej (problemy mieszkaniowe – 31%, potrzeba mieszkania poza ośrodkiem zbiorowego zakwaterowania – 42%), pracy (brak pracy jako problem – 21%, praca jako potrzeba – ponad 31%) oraz edukacji dla dzieci (problem dla 5% respondentów, potrzeba dla 17% respondentów). Z kolei problemy finansowe były wskazywane jako problem (45%) prawie tak samo często jak potrzeba wsparcia materialnego (blisko połowa respondentów). W obu pytaniach kwestie związane z problemami w rozumieniu kultury czy prawa w Polsce znalazły się na dole listy wskazań (odpowiednio po około 5 i 6%). Być może różnice w zakresie wskazań potrzeb i problemów wynikają z ograniczeń metodologicznych badania (możliwość wskazania tylko trzech punktów).

Tabela 9. Najważniejsze potrzeby uchodźców (N=483, maksymalnie trzy odpowiedzi)³

Jakie są Twoje najważniejsze potrzeby?	N	%
Wsparcie materialne	240	49,7
Mieszkanie poza ośrodkiem zbiorowego zakwaterowania	204	42,2
Opieka zdrowotna	165	34,2
Praca	152	31,5
Kursy językowe	112	23,2
Edukacja dla dzieci	82	17,0
Pomoc psychologiczna	44	9,1
Kursy pomagające mi zaadaptować się w Polsce, np. dotyczące prawa, kultury itd.	30	6,2
Inne	14	2,9

Badani określali też, czy otrzymują odpowiednie wsparcie w zaspokajaniu najważniejszych potrzeb. Nieco ponad połowa (274 osoby) ma poczucie otrzymywania odpowiedniego wsparcia, a poczucie przeciwne ma jedna czwarta. Również prawie jedna czwarta waha się w tej kwestii. Wykres 4 przedstawia rozkład odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 4. „Czy otrzymujesz odpowiednie wsparcie w zaspokajaniu swoich potrzeb?” (N=538)

3. Pominięto odpowiedzi respondentów, którzy zaznaczyli więcej niż 3 odpowiedzi.

**Plany
i perspektywy**

Plany na najbliższe miesiące

Respondenci wskazywali swoje najbliższe plany życiowe. Z kategorii ujętych w kwestionariuszu, najczęściej wskazywano znalezienie pracy w Polsce (jedna piąta), przeprowadzkę do zakupionego lub wynajmowanego mieszkania (prawie 18%) oraz powrót do Ukrainy (prawie 12%). Kontynuacja nauki w Polsce oraz przeniesienie się do kraju trzeciego uzyskały odpowiednio około 6 i 2 procent wskazań.

Tabela 10. Plany na najbliższe pół roku (N=538, możliwość wielokrotnych odpowiedzi)

Jakie masz plany na najbliższe 6 miesięcy?	N	%
Znaleźć pracę w Polsce	113	21,0
Wyprowadzić się z miejsca zbiorowego zakwaterowania do własnego mieszkania w Polsce (wynajmowanego lub zakupionego)	96	17,8
Powrócić do Ukrainy	64	11,9
Kontynuować naukę w Polsce	31	5,8
Przenieść się do innego kraju niż Polska i Ukraina	12	2,2
Inne	319	59,3

Większość (blisko 60%) udzieliła odpowiedzi na pytanie otwarte w kategorii „inne”. Dominowały tutaj ogólnie wskazania dotyczące pobytu (pozostania) w Polsce (273 odpowiedzi tego rodzaju, czyli ponad 85% wszystkich wskazań w kategorii „inne”), przy czym 252 z tych odpowiedzi miały charakter ogólny (czyli tylko pozostanie w Polsce), a 21 zawierało wskazanie konkretnej kwestii: nauki polskiego, zakwaterowania, znalezienia stałej lub lepiej płatnej pracy, leczenia lub pójścia dziecka do szkoły. 46 osób (14,4%) w kategorii „inne” wskazywało na brak planów, odłożenie decyzji lub poczucie zawieszenia w aktualnej sytuacji – niektóre z tych wskazań można określić sformułowaniem użytym przez jedną z osób uczestniczących w ankiecie: „Nie ma planów, jest wojna”. W tej grupie respondentów podkreślano „brak wpływu na sytuację” i „zależność od sytuacji związanej z wojną”, ponieważ trudno jest snuć plany „czekając na koniec wojny”. Jak mówili niektórzy respondenci: „Nie mogę nic zaplanować, chcę wrócić do domu, ale tam są teraz aktywne działania wojenne”; „[Chcę] wrócić do domu, ale nasz dom jest pod okupacją”. Wśród ogółu ankietowanych (N=538), osoby niewskazujące planów lub wyrażające niemożność podjęcia decyzji stanowiły 8,6% - brak planów, odłożenie decyzji, poczucie zawieszenia.

Osoby, które nie wskazały planów, wyraźnie częściej pojawiały się w grupie rozważającej powrót do Ukrainy (15% wśród odpowiadających „zdecydowanie tak” to w tym pytaniu osoby, które nie mają żadnych planów), wskazujących zdrowie psychiczno-emocjonalne jako problem (14,8%) i pomoc psychologiczną jako potrzebę (15,9%), planujących wrócić do Ukrainy w sytuacji zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania (14,4%) oraz mający swoje mieszkanie lub dom na terenach okupowanych (15,8%). Warto zauważyć, że grupa 46 osób, która wskazała brak jakichkolwiek planów to niewielki odsetek badanych, jednak jednocześnie 252 osoby wskazały tylko ogólną informację o pozostaniu w Polsce. Dodatkowych danych na temat ich perspektyw życiowych dostarcza kolejne pytanie, dotyczące planów na wypadek zamknięcia ośrodka.

Perspektywa konieczności zmiany miejsca pobytu

Respondenci zostali zapytani też o plany na wypadek zamknięcia ośrodka zbiorowego zakwaterowania. Około 40% zaznaczyło „nie wiem”, a ponad 11% – „nie mam planów”. Oznacza to, że ponad połowa badanych nie sprecyzowała planu związanego ze zmianą sytuacji mieszkaniowej. Kolejne 23% chciałoby znaleźć własne mieszkanie (wynajmowane lub zakupione), a mniej niż 3% – zamieszkać u kogoś innego. 18% (prawie 100 osób) chciałoby w takiej sytuacji wrócić do Ukrainy, a trzy osoby rozważyły przeniesienie się do innego kraju. Rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawia Tabela 11.

Tabela 11. Plany na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania (N=538)

Jakie masz plany na wypadek zakończenia programu państwowego i zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania?	N	%
Nie wiem / Nie mam planów	278	51,7
Znaleźć własne mieszkanie (wynajmowane lub zakupione)	123	22,9
Wrócić do Ukrainy	97	18,0
Zamieszkać u kogoś innego	14	2,6
Wyjechać do innego kraju	3	0,6
Inne	23	4,3

Kim są osoby, które nie mają planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania? O ile wśród ogółu respondentów takich osób było niespełna 52%, o tyle wyraźnie częściej brak planów dotyczył **seniorów⁴** i **emerytów** (odpowiednio 70% i 63%), osób **nieszukających pracy** (71%), **wahających się w kwestii powrotu do Ukrainy** po zakończeniu wojny (64%), **nieznających języka polskiego** (63%), osób **niemających nikogo pod opieką** (niespełna 62%), a także wśród **wskazujących jednocześnie problemy zdrowotne i emocjonalno-psychiczne** (niespełna 66%). Osoby, które nie miały planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania, rzadziej wskazywały brak pracy jako problem (39%), potrzebę znalezienia własnego mieszkania (45%) czy uczestnictwa w kursach adaptacyjnych (30%). Rzadziej też uznawały takie czynniki jak dobra praca (44%), wsparcie mieszkaniowe (43%) czy edukacja dla dzieci (37%) za powody, które mogłyby skłonić je do pozostania w Polsce na stałe⁵.

Można zatem ogółem scharakteryzować respondentów niemających sprecyzowanych planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania jako osoby, których sytuacja życiowa – determinowana wiekiem i statusem zawodowym oraz deficytem w zakresie kompetencji językowych w nowym kraju – nie skłania do oczekiwania lub podejmowania zasadniczych zmian. Są to też częściej osoby, które nie mają pod opieką niepełnoletnich dzieci lub innych osób wymagających wsparcia, co również może w istotny sposób przyczyniać się do nieposiadania planów.

Sytuacja tych osób jest więc niejako odwrotnością sytuacji osób młodszych, które są zdolne do podjęcia pracy, szukają możliwości kształcenia się w Polsce, dążą do mieszkaniowej samodzielności, mają poczucie odpowiedzialności za osoby zależne pozostające pod ich opieką (a zwłaszcza za dzieci, którym chcą zapewnić edukację), a w związku z tym dążą do zapewnienia sobie w Polsce lepszych warunków i uzyskania niezbędnych do tego zasobów (takich jak język, praca, kwalifikacje).

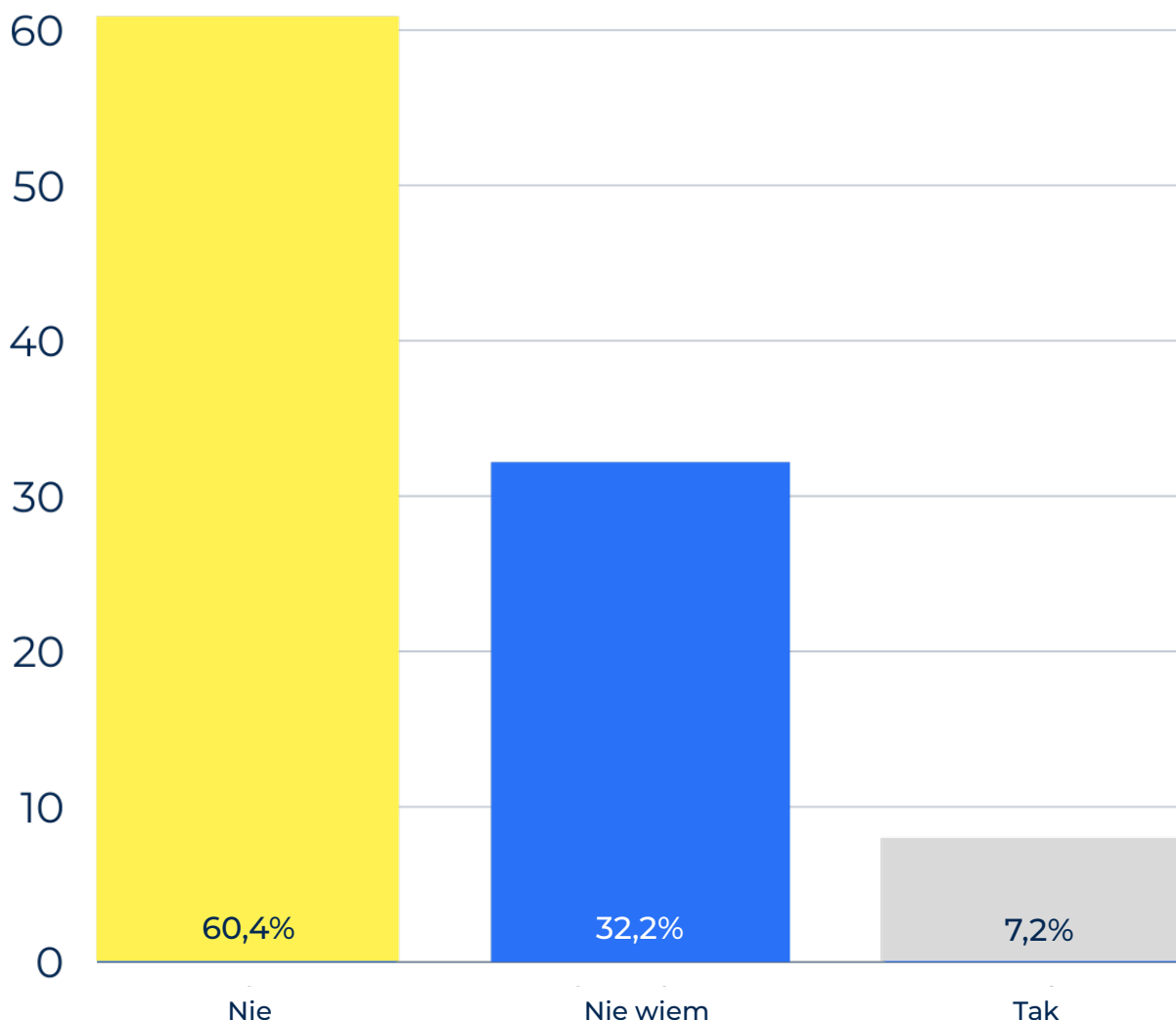
Osoby, które nie mają planów na wypadek konieczności zmiany miejsca zamieszkania, wydają się być w sytuacji niepewności życiowej. Częściej niż inni unikają jasnych odpowiedzi na pytanie, czy wrócą do Ukrainy po zakończeniu wojny (64% spośród tych osób nie ma planów; jednocześnie warto zauważyć, że o ile wśród

4. Średnia wieku wśród osób bez planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania wyniosła 54,17, a dla pozostałych 47,54 lat. Różnica była istotna statystycznie na poziomie $p < 0,001$ (test t). Mediana wieku wśród osób bez planów wyniosła 57 lat, a wśród pozostałych 43 lata.

5. Dla cech wymienionych w tym akapicie zaobserwowano istotną statystycznie ($p < 0,05$) zbieżność z brakiem planów w sytuacji zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania, jednak przy stosunkowo małej sile związku (wartości współczynników C kontyngencji i V Craméra dla większości zmiennych mieściły się w przedziale 0,1 do 0,2).

ogółu respondentów niespełna jedna trzecia na pytanie o perspektywę powrotu odpowiada „trudno powiedzieć”, o tyle wśród osób bez planów odsetek ten wzrasta do 40%). Brak planów może mieć przy tym związek z odczuwaniem trudności typowych dla osób starszych (problemy zdrowotne). Dotyczy to też trudności emocjonalnych i związanych ze zdrowiem psychicznym w sytuacji, gdy brak możliwości podjęcia aktywności zawodowej oraz poczucie wyobcowania w społeczeństwie przyjmującym nie sprzyjają uzyskaniu dobrostanu w psychiczno-emocjonalnej sferze życia. Dla tej części respondentów przeżycia wojenno-uchodźcze oraz związana z nimi zmiana odniesienia społeczno-kulturowego i poczucie braku sensownych opcji życiowych na najbliższą przyszłość mogą uruchamiać swego rodzaju kryzys wieku podeszłego. Temu pytaniu towarzyszyło pytanie otwarte dotyczące innych planów na wypadek zamknięcia ośrodka. Wśród odpowiedzi pojawiły się wskazania częściowo pokrywające się z planami wprost ujętymi w pytaniu ankiety, a częściowo wskazujące na inne warianty planów lub akcentujące że potencjalny wybór nie wynika z indywidualnej decyzji, ale z konieczności życiowej. Na przykład powrót do Ukrainy pojawia się jako potencjalny efekt braku innej możliwości, jednocześnie związany jest on z obawami wobec trwającej wojny (np. „Wrócić do Ukrainy, bo nie ma pieniędzy na wynajęcie domu”; „Jeśli zamkną program, trzeba będzie wrócić do Ukrainy, a tam wojna”; „Jeśli wszystko będzie dobrze w Ukrainie, wrócę do domu”). Kilka odpowiedzi dotyczy znalezienia zakwaterowania w Polsce – w dwóch wskazano na chęć uzyskania mieszkania socjalnego dla rodziny. Zaznacza się też wątek ogólnej trudności sytuacji i braku sensownej alternatywy (np. „Nie ma dokąd pójść”; „Nie ma pieniędzy na wynajęcie zakwaterowania i nie ma dokąd wrócić”; „Nie mogę sobie tego wyobrazić, jestem sam, wszyscy nie żyją, nie ma dokąd pójść”; „To będzie trudne”; „Znaleźć mieszkanie, ale jest to trudne z dwójką małych dzieci”) oraz dodatkowych okoliczności warunkujących dalsze kroki (np. „Wszystko zależy od stanu mojej mamy, w tej chwili to byłaby katastrofa”; „Zależy od stanu zdrowia i możliwości leczenia”). Jednocześnie 60% respondentów odpowiedziało, że nie są w stanie przenieść się do innego miejsca zbiorowego zakwaterowania, a zaledwie 7% wyraziło taką gotowość (zob. Wykres 5).

Wykres 5. „Czy jesteś w stanie przenieść się do innego miejsca zbiorowego zakwaterowania?” (N=537)⁶

Respondenci mogli wskazać powód niechęci do przeniesienia się do innego miejsca zbiorowego zakwaterowania. Powód taki wskazały 252 osoby (47% ogółu respondentów i ponad 77% tych respondentów, którzy na poprzednie pytanie odpowiedzieli „nie”), w tym 175 osób podało jeden powód, 73 osoby – dwa, 4 osoby – trzy. Poniższa tabela przedstawia liczbę i odsetek wskazań poszczególnych powodów.

6. Dla uproszczenia wykresu, pominięto jedną odpowiedź, którą było jedyne wskazanie w kategorii „Inne”.

Tabela 12. Powody niechęci do przeniesienia się do innego miejsca zbiorowego zakwaterowania (możliwość wielokrotnych odpowiedzi)

Jeśli NIE, to z jakiego powodu?	N	Procent wśród odpowiadających „nie” [N=325]	Procent wśród ogółu respondentów [N=538]
Moje dzieci uczą się w szkole w okolicach ośrodka, w którym obecnie mieszkam	143	44,0	26,6
Pracuję w okolicy ośrodka, w którym obecnie mieszkam	110	33,8	20,4
Mam zabiegi medyczne lub leczę się w okolicach ośrodka, w którym obecnie mieszkam	80	24,6	14,9
Odpowiedzieli „nie”, ale nie podali powodu	93	28,6	17,3

W odpowiedziach na pytanie otwarte wskazywano dodatkowe powody: chęć bycia bliżej dzieci i wnuków, antycypowane trudności w innych miejscach (np. „Mam koty, a niewiele miejsc akceptuje zwierzęta domowe”), chwilowe „zawieszenie” przed powrotem do Ukrainy (np. „Czekam na powrót do domu”; „Wracam do domu! Na wojnę”; „Dzieci proszą o przyjazd na Ukrainę”), problemy zdrowotne (np. „Dopóki się nie wyleczę”), trudności finansowe, ale także zadowolenie z aktualnego miejsca zamieszkania (np. „Bardzo lubię to miejsce”; „Czuję się tu dobrze”; „Moja córka przyzwyczaja się do nowego miasta, dobrze się tu czuje”; „Lubię Wrocław”; „Jestem osobą niepełnosprawną pierwszej grupy (...) tu, gdzie mieszkam nie jest dobrze – tu jest bardzo dobrze”), a także dostępność usług (np. „Sport, który uprawia moje dziecko, nie jest dostępny wszędzie”). Tak jak w przypadku planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania, pojawiał się argument braku alternatywy (np. „Jeśli ośrodek zostanie zamknięty, nie będę miał dokąd pójść poza Ukrainą”; „Każda przeprowadzka jest traumatycznym wydarzeniem dla moich dzieci”; „Nie ma dokąd pójść”; „Nie ma innego ośrodka w mojej gminie”; „Nie mam siły, by przystosować się do czegokolwiek innego”).

Co może zatrzymać uchodźców w Polsce na stałe?

Jak widzieliśmy wcześniej, blisko 47% respondentów planuje wrócić do Ukrainy po zakończeniu wojny, a jedynie około 21% nie ma takich planów. Badani wskazywali czynniki, które mogłyby skłonić ich do pozostania w Polsce na stałe. Czynniki przedstawia Tabela 13.

Tabela 13. Czynniki skłaniające do pozostania w Polsce na stałe (N=538, możliwość wielokrotnych odpowiedzi)

Co może istotnie wpłynąć na Twoje pozostanie w Polsce na stałe?	N	%
Znalezienie dobrej pracy	238	44,2
Wsparcie ze strony instytucji publicznych	190	35,3
Brak perspektyw na powrót do Ukrainy	171	31,8
Wsparcie w znalezieniu własnego mieszkania	166	30,9
Opieka zdrowotna	131	24,3
Dobra edukacja dla dzieci	130	24,2
Możliwość kontynuacji nauki	33	6,1
Inne	31	5,8

Najważniejszą kwestią okazało się znalezienie dobrej pracy (ponad 44%), a następnie kolejno (wszystkie powyżej 30%): wsparcie ze strony instytucji publicznych, pomoc mieszkaniowa oraz czynnik negatywny – brak perspektyw na powrót do Ukrainy. Prawie 25% wskazań uzyskały opieka zdrowotna i edukacja dla dzieci. W kategorii „inne” dominowała kwestia mieszkania, wskazana przez 16 osób, które nie zaznaczyły wcześniej odpowiedzi „wsparcie w znalezieniu własnego mieszkania”. Oznaczałoby to, że bezpieczeństwo mieszkaniowe lub kwaterunkowe może być czynnikiem zatrzymującym w Polsce ogółem dla 182 osób, czyli jednej trzeciej badanych. Pojawiły się też odpowiedzi, takie jak: „rehabilitacja dziecka”, „możliwość przeniesienia rodziny do Polski” czy „zabezpieczenie emerytalne”.

Konkluzje

Przeprowadzone badanie dostarczyło informacji na temat sytuacji życiowej uchodźców z Ukrainy, zamieszkujących obiekty zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku. W badanej grupie przeważały kobiety, które stanowiły aż 83% respondentów. Wyniki wskazały na wyraźne różnice demograficzne pomiędzy kobietami a mężczyznami, przy czym średni wiek mężczyzn był wyższy, a większość z nich stanowiły osoby starsze. Wykształcenie wyższe posiadał większy odsetek kobiet niż mężczyzn. Osoby starsze i z niepełnosprawnościami stanowiły istotny odsetek badanych.

Jednym z kluczowych problemów jest brak stabilności w życiu uchodźców. Szczególnie alarmujący jest fakt, że aż 51,8% uczestników badania nie ma żadnego planu na wypadek zamknięcia ośrodka zbiorowego zakwaterowania. Część z nich wskazuje, że bez możliwości pozostania w ośrodku będą zmuszeni do powrotu do Ukrainy - nawet jeśli sytuacja w ich regionach pozostaje niebezpieczna.

Osoby bez planów na wypadek zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania wyraźnie częściej występują wśród seniorów (70%), emerytów (63%), osób nieszukających pracy (71%), wahających się w kwestii powrotu do Ukrainy po wojnie (64%), nieznających języka polskiego (63%) oraz niemających nikogo pod opieką (62%). Znacząco częściej są to również osoby wskazujące jednocześnie problemy zdrowotne i emocjonalno-psychiczne (66%).

W kontekście braku stabilnych opcji mieszkaniowych aż 42% respondentów zgłosiło potrzebę uzyskania dostępu do mieszkania poza ośrodkiem, co potwierdza potrzebę wsparcia w zakresie zakwaterowania.

Główne problemy, z którymi zmagają się uchodźcy, to trudności finansowe, ograniczony dostęp do opieki zdrowotnej, brak zatrudnienia oraz niewystarczająca znajomość języka polskiego.

Problemy finansowe zgłaszane przez 45% uczestników, często wynikają z ograniczeń w zatrudnieniu lub trudnych warunków pracy. Brak pracy stanowi problem dla 21% badanych, a 40,8% respondentów podkreśla niedostateczną znajomość języka jako istotną barierę, wpływającą na możliwości zawodowe i integracyjne. Problemy zdrowotne również są wyraźnie obecne - 45% badanych zgłosiło trudności zdrowotne jako wyzwanie, przy czym dostęp do opieki zdrowotnej pozostaje ograniczony lub niepewny dla prawie jednej piątej respondentów. Dodatkowo 17,2% uchodźców wskazuje na problemy emocjonalne i psychiczne, jednak tylko 9,1% badanych uważa pomoc psychologiczną za jedną z kluczowych potrzeb, co może wskazywać na brak świadomości dotyczącej możliwości wsparcia lub barier kulturowych w korzystaniu z takich usług.

Jeśli chodzi o plany na przyszłość, prawie połowa uchodźców planuje powrót do Ukrainy, ale ta decyzja jest silnie uzależniona od zakończenia wojny i zapewnienia bezpieczeństwa oraz dostępu do mieszkania.

Jednocześnie 31,7% badanych deklaruje, że brak perspektyw powrotu skłoniłby ich do pozostania w Polsce na dłużej, a stabilność zawodowa, możliwość zdobycia własnego mieszkania oraz dostęp do opieki zdrowotnej i edukacji dla dzieci to kluczowe czynniki wpływające na decyzję o ewentualnym osiedleniu się na stałe w Polsce.

Na koniec warto dodać wnioski osób badanych z pytania dotyczącego dodatkowych komentarzy. 20 osób wyraziło w nim wdzięczność dla Polaków za udzieloną pomoc, np. „Jestem bardzo wdzięczny kierownictwu i personelowi schroniska”, „Jestem wdzięczny Polsce za przyjęcie mnie, za to, że mnie nie porzuciła. Dobrzy ludzie, dobra opieka medyczna”, „Dziękuję za wsparcie ludzi w Polsce, za pomoc finansową i pracę, którą mi dali”.

Grupa uchodźców, która nie ma planów na wypadek zamknięcia miejsc zbiorowego zakwaterowania, wymaga kompleksowego wsparcia, uwzględniającego jej specyfikę. Osoby te to najczęściej seniorzy (70%), emeryci (63%), osoby nieszukające pracy (71%), nieznające języka polskiego (63%), zmagające się z problemami zdrowotnymi i emocjonalno-psychicznymi (66%), a także samotne (62%). Wiele z nich obawia się powrotu do Ukrainy, ale jednocześnie nie podejmuje działań na rzecz integracji lub usamodzielnienia.

W tej grupie widoczna jest kumulacja trudności, które uniemożliwiają im skuteczne planowanie i działanie, dlatego skierować do niej należy holistyczne wsparcie obejmujące:

1. wsparcie językowe

2. indywidualne plany usamodzielnienia

3. wsparcie zdrowotne i psychologiczne

4. integrację społeczną i aktywizację zawodową

5. dostęp do edukacji nieformalnej oraz formalnej

Źródła

1. UNHCR. (2023). Multi-Sector Needs Assessment - Results Overview, October 2023. Pobrane 27.10.2024 z: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/104427>
2. UNHCR. (2024). Operational Data Portal: Situation Ukraine Refugee Situation. Pobrane 27.10.2024 z: Situation Ukraine Refugee Situation
3. UNHCR. (2023a). Lives on hold: Intentions and Perspectives of Refugees and IDPs from Ukraine #4. Pobrane 27.10.2024 z: Document - Lives on hold: Intentions and Perspectives of Refugees and IDPs from Ukraine #4
4. UNHCR. (2023b). Position on Voluntary Return to Ukraine. Refworld. Pobrane 27.10.2024 z: UNHCR Position on Voluntary Return to Ukraine | Refworld
5. Ustawa z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw. Pobrane 27.10.2024 z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20240000854>

Informacja o autorach

Autorzy:

dr Marcin Starnawski

(Centrum Analiz Edukacyjnych, Uniwersytet Dolnośląski DSW we Wrocławiu),

dr Hanna Achremowicz (Uniwersytet Wrocławski, Fundacja Ukraina)

Koordinacja przebiegu badań:

Yurii Matnenko (Fundacja Ukraina)

Realizacja badań:

Olena Zatoloka, Dariana Vyshomirska, Oksana Kucherenko (Fundacja Ukraina), Nadiia Osaulenko, Vladyslav Mutovchy, Karina Kobylchenko (UNHCR)

Organizacja przebiegu badań, kontakt z ośrodkami:

Maryna Mashtaler, Agnieszka Siemion, Artur Oskwarek (Fundacja Ukraina)

Korekta: Klaudia Wyglądacz

Skład graficzny: Monika Kuczkowska - Chmielewska

Badanie zostało zrealizowane w ramach projektu „Save Ukraine” finansowanego ze środków Save the Children International (Poland). Serdecznie dziękujemy organizacji UNHCR oraz Wojewodzie Dolnośląskiemu za pomoc w realizacji badań.

Save the Children

UNHCR
The UN Refugee Agency

WOJEWODA
DOLNOŚLĄSKI

Dane kontaktowe: biuro@fundacjaukraina.eu

[facebook.com/fundacja.ukraina](https://www.facebook.com/fundacja.ukraina) | [instagram.com/fundacjaukraina.eu](https://www.instagram.com/fundacjaukraina.eu)

FUNDACJA
UKRAINA

<https://fundacjaukraina.eu/>

Opracowanie jest prezentowane na wolnej licencji, Creative Commons: Uznanie Autorstwa(CC BY 4.0).

Prosimy cytować w następujący sposób: Achremowicz, H., & Starnawski, M. (2024).

Nie ma planów, jest wojna. Diagnoza sytuacji mieszkańców miejsc zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku. Fundacja Ukraina.

NR ISBN: 978-83-970161-4-9

Aneks 1 - Treść ankiety

Szanowni Państwo,
serdecznie zapraszamy do udziału w badaniu, które ma na celu lepsze zrozumienie sytuacji uchodźców z Ukrainy mieszkających w ośrodkach zbiorowego zakwaterowania na Dolnym Śląsku. Badania prowadzone są przez Fundację Ukraina we współpracy z Dolnośląskim Urzędem Wojewódzkim.

Chcielibyśmy zapewnić, że wszystkie informacje zebrane w trakcie tego badania będą traktowane jako ściśle poufne i anonimowe. Państwa odpowiedzi zostaną wykorzystane wyłącznie do celów badawczych i nie będą przekazywane osobom trzecim. Dane nie będą nigdzie ujawniane ani przechowywane w sposób umożliwiający identyfikację osób biorących udział w badaniu. Wyniki badania będą prezentowane w formie zbiorczej, bez możliwości identyfikacji pojedynczych uczestników.

Przystąpienie do ankiety jest całkowicie dobrowolne. Mogą Państwo w każdej chwili zrezygnować z udziału, bez żadnych konsekwencji. Wypełniając i zwracając ankietę, wyrażają Państwo zgodę na udział w badaniu oraz na przetwarzanie Państwa odpowiedzi zgodnie z powyższymi zasadami anonimowości.

Jeśli mają Państwo jakiegokolwiek pytania dotyczące badania, prosimy o kontakt z osobą odpowiedzialną za jego przeprowadzenie:

hanna.achremowicz@fundacjaukraina.eu

Wyrażam zgodę na udział w badaniu i potwierdzam, że zapoznałem/am się z informacją o anonimowości.

1. Informacje ogólne

1.1 Podaj swoją płeć:

- Kobieta
- Mężczyzna
- Inna: _____

1.2 Podaj swój wiek: _____

1.3 Jaki jest Twój stan cywilny:

- Kawaler/Panna
- Żonaty/Zamężna
- Wdowiec/Wdowa
- Rozwiedziony/Rozwiedziona
- Jestem w stałym związku nieformalnym
- Inny: _____

1.4 Czy w chwili obecnej masz pod swoją opieką niepełnoletnie dzieci?

- Nie
- Tak
- Ile: _____

W jakim wieku (proszę podać wiek każdego dziecka): _____

1.5 Czy jesteś osobą z niepełnosprawnością?

- Nie
- Tak
- Inne: _____

1.6 Czy w chwili obecnej masz pod swoją opieką osobę z niepełnosprawnością?

- Nie
- Tak
- Ile: _____

W jakim wieku (proszę podać wiek każdej osoby): _____

1.7 Czy w chwili obecnej masz pod swoją opieką osobę starszą, wymagającą opieki?

- Nie
- Tak
- Ile: _____

W jakim wieku (proszę podać wiek każdej osoby): _____

1.8 Jaki masz poziom wykształcenia? (wybierz 1 odpowiedź)

- Niepełne podstawowe
- Podstawowe
- Zawodowe
- Średnie
- Wyższe

1.9 Jaki zawód wykonywałeś/aś w Ukrainie przed przyjazdem do Polski:

1.10 Z którego obwodu w Ukrainie pochodzisz:

1.11 Od kiedy mieszkasz w Polsce? _____ (przybliżona data)

1.12 Ile razy byłeś/aś w Ukrainie od 24 lutego 2022?

1.13 Czy planujesz wrócić do Ukrainy po zakończeniu wojny?

(wybierz 1 odpowiedź)

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

1.14 Czy masz miejsce, do którego możesz wrócić w Ukrainie?

(wybierz 1 odpowiedź)

- Tak, mam własne mieszkanie/dom
- Tak, mam, gdzie mieszkać w Ukrainie, choć nie jest to moje własne mieszkanie/ dom
- Nie, nie mam gdzie mieszkać w Ukrainie, ponieważ mój dom został zniszczony w trakcie działań wojennych

- Nie, nie mam gdzie mieszkać w Ukrainie z innych powodów niż zniszczenie domu
- Nie wiem, ponieważ moje mieszkanie/dom jest na terenach okupowanych
- Nie wiem (z innego powodu niż lokalizacja mieszkania/domu na terenach okupowanych)

2. Problemy

2.1 Jakie są największe problemy, z którymi się zmagasz?
(wybierz maksymalnie 3 odpowiedzi)

- Brak pracy
- Problemy w miejscu pracy (w tym brak stabilności zatrudnienia)
- Problemy mieszkaniowe
- Problemy z edukacją dzieci
- Problemy zdrowotne
- Problemy emocjonalne i związane ze zdrowiem psychicznym
- Zbyt mała znajomość języka polskiego
- Problemy finansowe
- Problemy w zrozumieniu polskiej kultury i prawa
- Inne: _____

2.2 Czy masz dostęp do opieki zdrowotnej?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

2.3 Jak oceniasz swój poziom znajomości języka polskiego?
(wybierz 1 odpowiedź)

- Nie znam w ogóle polskiego
- Podstawowy – rozumiem podstawowe zwroty, potrafię wyrazić swoje myśli po polsku, piszę proste teksty, takie jak SMS, pozdrowienia
- Średnio zaawansowany – rozmawiam po polsku i jestem w stanie pracować z wykorzystaniem tego języka w mowie i piśmie
- Zaawansowany – czuję się swobodnie mówiąc i pisząc po polsku

2.4 Czy jesteś obecnie zatrudniony/a?
(można wybrać kilka odpowiedzi)

- Tak, na pełny etat w Polsce (umowa o pracę lub zlecenie)
- Tak, na niepełny etat w Polsce (umowa o pracę lub zlecenie)
- Kontynuuję moją pracę z Ukrainy w formie zdalnej
- Pracuję na umowie o dzieło

- Pracuję bez oficjalnej umowy
- Jestem samozatrudniony/ prowadzę swoją działalność w Polsce
- Uczę się
- Jestem na emeryturze
- Pobieram rentę lub inne świadczenia nieemerytalne
- Nie, ale szukam pracy
- Nie i nie szukam pracy
- Inne: _____

2.5 Jeśli pracujesz obecnie w Polsce – czy jesteś zadowolony/a z tej pracy?
(wybierz 1 odpowiedź)

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

2.6 Czy od momentu przyjazdu do Polski uczestniczyłeś/aś w kursach doszkalających i zawodowych?

- Nie
- Tak
- Jakich: _____

3. Potrzeby i plany

3.1 Jakie są Twoje najważniejsze potrzeby? (wybierz maksymalnie 3)

- Praca
- Mieszkanie poza ośrodkiem zbiorowego zakwaterowania
- Edukacja dla dzieci
- Pomoc psychologiczna
- Opieka zdrowotna
- Kursy językowe
- Wsparcie materialne
- Kursy pomagające mi zaadaptować się w Polsce np. dotyczące prawa, kultury itd.
- Inne: _____

3.2 Czy otrzymujesz odpowiednie wsparcie w zaspokajaniu swoich potrzeb? (wybierz 1 odpowiedź)

- Zdecydowanie tak
 - Raczej tak
 - Raczej nie
 - Zdecydowanie nie
 - Trudno powiedzieć
 - Opisz swoje doświadczenie dotyczące wsparcia:
-

3.3 Czy planujesz zostać w Polsce na dłużej? (wybierz 1 odpowiedź)

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

3.4 Jakie masz plany na najbliższe 6 miesięcy? (można wybrać kilka odpowiedzi)

- Znaleźć pracę w Polsce
- Kontynuować naukę w Polsce
- Wyprowadzić się z miejsca zbiorowego zakwaterowania do własnego mieszkania w Polsce (wynajmowanego lub zakupionego)
- Powrócić do Ukrainy
- Pozostać w Polsce
- Przenieść się do innego kraju niż Polska i Ukraina
- Inne: _____

3.5 Jakie masz plany na wypadek zakończenia programu państwowego i zamknięcia miejsca zbiorowego zakwaterowania? (wybierz 1 odpowiedź)

- Znaleźć własne mieszkanie (wynajmowane lub zakupione)
- Wrócić do Ukrainy
- Zamieszkać u kogoś innego
- Nie mam planów
- Nie wiem
- Inne: _____

3.6 Co może istotnie wpłynąć na Twoje pozostanie w Polsce na stałe? (można wybrać kilka odpowiedzi)

- Znalezienie dobrej pracy
- Wsparcie finansowe ze strony instytucji publicznych
- Opieka zdrowotna
- Możliwość kontynuacji nauki
- Wsparcie w znalezieniu własnego mieszkania
- Dobra edukacja dla dzieci
- Brak perspektyw na powrót do Ukrainy
- Inne: _____

3.7. Czy jesteś w stanie przenieść się do innego miejsca zbiorowego zakwaterowania?

- Tak
- Nie wiem
- Nie
- Z jakiego powodu? (można wybrać kilka odpowiedzi)
- Pracuję w okolicy ośrodka, w którym obecnie mieszkam
- Moje dzieci uczą się w szkole w okolicach ośrodka, w którym obecnie mieszkam
- Mam zabiegi medyczne lub leczę się w okolicach ośrodka, w którym obecnie mieszkam
- Inne: _____

3.8 W jakim ośrodku obecnie mieszkasz?

Jeśli masz jakieś komentarze i opinie do powyższych kwestii, możesz wyrazić je tutaj:

**Dziękujemy za udział
w ankiecie.**

Aneks 2 – Informacje o OZZ w których prowadzono badanie

Powiat	Nr MZZ	Osoby biorące udział w badaniu			Liczba mieszkańców MZZ	Liczba dzieci	Liczba seniorów	Liczba OzN	Możliwe zamknięcie MZZ
		Kobiety	Mężczyźni	Suma					
bolesławiecki	ośrodek 1	21		21					
	ośrodek 2	2		2					
dzierzoniowski	ośrodek 1	5		5	26	11	3	1	Brak inf.
	ośrodek 2	9	3	12	21	5	8	3	Nie
Jelenia Góra	ośrodek 1	19	3	22					
karkonoski	ośrodek 1	26	4	30	243	121	21	8	Brak inf.
	ośrodek 2	12		12					
	ośrodek 3	1		1					
	ośrodek 4	19	7	26					
	ośrodek 5	8	2	10					
kłodzki	ośrodek 1	4		4	58				
	ośrodek 2	6		6	17				
	ośrodek 3	12	2	14					
	ośrodek 4	6	3	9					
	ośrodek 5	25	10	35	171	57	33	7	Nie
	ośrodek 6	20	10	30					
	ośrodek 7	2		2					
	ośrodek 8	8	4	12					
	ośrodek 9	8	2	10					
	ośrodek 10	8		8	14	5	2	1	Brak inf.
Legnica	ośrodek 1	11		11					
	ośrodek 2	25	6	32	82	36	11	6	Nie
lubański	ośrodek 1	11	3	14	57	22	12	5	Nie
lubiński	ośrodek 1	14		14					
	ośrodek 2	4		4					
	ośrodek 3	7	1	8	30	14	4	2	Brak inf.
świdnicki	ośrodek 1	6	1	7					
	ośrodek 2	35	6	41					
	ośrodek 3	6	2	8					
Wałbrzych	ośrodek 1	6		6					
	ośrodek 2	22	2	24					
wałbrzyski	ośrodek 1	17		17					
	ośrodek 2	11	3	14					
	ośrodek 3	14	3	17					
Wrocław	ośrodek 1	29	12	41					
wrocławski	ośrodek 1	9	1	10	51	20	13	0	Brak inf.
	Suma	448	90	538					